Государственное автономное профессиональное
образовательное учреждение
«Мамадышский политехнический колледж»

УТВЕРЖДАЮ
Зам. директора по ТО
__________А.Д.Ахметшина
«__02__»______09______2024г.

ФОНД ОЦЕНОЧНЫХ СРЕДСТВ

для проведения текущего контроля и промежуточной аттестации
по учебной дисциплине
ОД.14 Родной язык (татарский)
для специальности
49.02.01 Физическая культура

Мамадыш
2024

Фонд оценочных средств разработан на основе рабочей программы и примерного фонда оценочных средств по общеобразовательной дисциплине «Родной язык (татарский)» и в соответствий с Федеральным государственным образовательным стандартом среднего общего образования (приказ Министерства образования и науки РФ № 413 от 12 мая 2019 г. (в редакции от 12 августа 2022г.))

Обсуждена и одобрена на заседании предметно-цикловой комиссии общеобразовательных дисциплин

Разработала преподаватель:
_____________ Р.Н.Кашапова

Протокол №
«28» августа 2024 г.

Председатель ПЦК __________ Н.С.Порываева

Эчтәлек

Тема1.1.Тел – аралашу чарасы, иҗтимагый һәм сәяси күренеш.
Тема 2.1. Фонетика.
Тема 3.1.Сүз төзелеше һәм ясалашы.
Тема 4.1.Лексикология.
Тема 5.1. Морфология.
Тема 6.1.Татар әдәби теленең функциональ стильләре.
Тема 7.1. Синтаксис.
Тема 7.9. Текст.Туры һәм кыек сөйләм.

Практические работы.

Тема 2.2. Место точек поставьте нужные буквы.

а) К..ләм, мәк...лә, сәнг...ть, иг..тибар, г..рәп, дикък...ть, һәр...яклы, ел..язма, яшә...е, г...мер, шәфк...ть, сөйк...мле, я...гын, бор...нгы, шөг..ль, гаҗ...п, г...мьсез, мөст...кыйль, к...нәфер, кагыйд..., дәг...ва, дәв...м, мәгълүм...т, орч..к, йолд...з, Бөг...лмә, җәмг...ять, җәмәг..ть, фәк..ть, бөт...несе, һәл...к, вәг...дә, пәрәве.., к..рдәш, сәлам..т, мәг..риф, ядк..рь.

ә) Маш..на, ка..ш, реж..м, м..тор, юнә..ш, т..зек, к..пер, м..хан..к, л..тр, инж..н..р,кул..анма, каб...на, каб..ль, запа.., б..нз..н, яш..л, я..улык,п..чрак, г..р..ж,ху..а, авт..бус, аккумул..тор, аморт..затор, стаб..л..затор, стан..ия, св..тофор, сал..н, рул.., п..дал.., ном..р, һ..лак..т.

б) Мам..к, т..бә, в..ранда, әйб..р, бүр..нә, бл..к,асфал..т, мат..а, мәй...ан, авыр...ык, д..м, ш..реп, ...ава, ка..ка, га..ка, ка..ак, бал..ык, иш...к, так..а, т..мер, кала..., то..ак, җитешт..р..че, сын..у, кабел.., ташч..., к...рпеч, кат..ргы,ачк..ч, бу...у, акб..р, пыч..ы.

Тема 3.1-3.2. Работа над текстом.

Сәламәтлек – зур байлык.

Халык: “Дөньяда иң зур байлык – сәламәтлек”,-ди.Чыннан да шулай.Сәламәт кеше эшли дә,тормышын яхшырта,ял да итә.

Һәр кеше үзенең сәламәтлеге өчен үзе җаваплы.Сәламә булу өчен,кеше нәрсәләр эшләргә тиеш?

Сәламәт булу өчен,беренче чиратта спорт белән шөгыльләнергә кирәк. Студентлар төрле спорт түгәрәкләренә йөри алалар. Мәсәлән, айкидо, гимнастика, волейбол, карате, җиңел атлетика, бию түгәрәкләре эшли.Иртән зарядка ясарга яки йөгерергә мөмкин.

Кышын тимераякта яки чаңгыда шуарга кирәк.Кышкы саф һава да сәламәтлеккә файдалы.Җәен елгада су коенырга,кояшта кызынырга була.

Теләсәң,велосипедта йөрергә мөмкин.Икенчедән,көндәлек режимны сакларга,акыл хезмәтен физик хезмәт белән аралаштырырга,авыр эштән соң ял итәргә кирәк.
Дөрес туклану да организм өчен бик файдалы.Күбрәк яшелчә һәм җиләк-җимеш ашарга кирәк. Йокы алдыннан кыздырылган, майлы, артык баллы ризыклар ашарга ярамый.
Әлбәттә, ел вакытына карап,дөрес киенә белү дә бик мөһим.Җәен җиңел,кышын җылы кием кияргә кирәк. Кыш көне яланбаш йөрү,кыска җиңел курткалар кию төрле авырулар китереп чыгара.
Әлбәттә,сәламәтлекне саклау өчен,исерткеч эчемлекләр эчмәү,тәмәке тартмау – иң беренче шартлар.Димәк,һәр кеше үзенең сәламәтлеген үзе саклый ала.

Тема 4.2. - 4.4. Прочитайте текст. По содержанию текста составляем вопросы.

Яңа һөнәрләр.

Без укытучы, табиб, эшче, колхозчы, пешекче, официант, шофер, сатучы һәм башка һөнәрләр турында күп сөйлибез.

Хәзерге бик күп яңа һөнәрләр барлыкка килде. Брокер,эшмәкәр, эшкуар, шәхси сакчы, банкир, секретарь-референт, менеджер кебек һөнәрләр турында ишеткәнегез бардыр.

Заман үзгәрә, яңа тормыш яңа һөнәрләр таләп итә. Бу һөнәрләргә өйрәтә торган уку йортлары да ачыла. Анда уку, гадәттә, түләүле була.

Университетларда яңа факультетлар ачыла. Экономика факультетында заман таләпләренә җавап бирә торган икътисадчылар әзерлиләр. Халыкара мөнәсәбәтләр бүлегендә шул өлкәдә эшләргә тиеш булган белгечләр әзерләнә. Татарстан дистәләрчә илләр белән бәйләнештә яши. Шул бәйләнешләр үссен өчен, бу эшне яхшы белгән, чит телләрдә яхшы сөйләшә торган белгечләр кирәк. Алар университетның шушы бүлегендә әзерләнә.

Заманча һөнәрләр.

Актуарий – ул кеше гомерен озак вакытка страховкалау өлкәсендә эшләүче белгеч. Түләү тарифларының фәнни нигезләнгән методларын гамәлгә кертү белән шөгыльләнә.

Титестер – чәйнең сыйфатын билгеләүче (дегустацияләүче) – сирәк очрый торган һөнәрләрнең берсе. Ул чәйнең сортын, сыйфатын, аның “туган җирен” билгели.

Рецепшонист – клиентларны каршылый, шәхси мәгълүматларын язып ала; килгән хатларны, телефоннан шылтыратуларны теркәп бара.

Офис-менеджер – офистагы эшнең токкарлыксыз баруына җаваплы хезмәткәр. Ул сәркатибләр, машина йөртүчеләр, курьерларның эшенә күзәтчелек итә; офистагы оргтехниканың төзеклеген күзәтә һ.б.

Тема 5.2.Работа над текстом.

Шахмат уены кайчан барлыкка килгән?

Шахмат – бик борынгы уен.Ул V гасыр ахырында – VI гасыр башында Һиндстанда барлыкка килгән.

Шахматны уйлап табучы билгеле түгел.Ләкин мондый легенда яши.Бик бай һинд раджасы булган.Әмма байлык аны кызыксындырмаган.

Берзаман аңа бер дәрвиш килеп әйткән: “Мин сиңа патшалар уйный торган яңа уен алып килдем... Менә кара!” Карт шахмат күрсәткән.Радңа бик шатланган, имеш.

Һидстаннан шахмат уены Кытайга,Тибет,Иранга күчкән. Аннары гарәпләр,фарсылар аша русларга һәм европалыларга да барып җиткән.

Россиядә,Татарстанда да шахмат- киң таралган уен.

Сораулар.

1.Шахмат уены кайчан барлыкка килгән?

2.Шахмат турында нинди легенда бар?

3.Россиядә шахмат кайчан барлыкка килгән?

4.Сез шахмат уйный беләсезме?Шахмат ярышларында катнашканыгыз бармы?

Тема 5.3.- 5.4.Переведите на русский язык.

Бәхетсезлеккә очраган кешегә табиб килгәнче беренче ярдәм күрсәтү.

Теләсә нинди шартларда: өйдә, урамда, ял вакытында кешенең кинәт каты авырып китүе яки бәхетсезлеккә очравы (имгәнүе, агулануы, пешүе һ.б.) мөмкин. Мондый очракларда ашыгыч медицина ярдәме күрсәтү таләп ителә. Авыруның яки бәлагә юлыккан кешенең язмышы табиб килгәнче ярдәм күрсәтүгә бәйле, шуңа күрә авыру янында булган һәркем ярдәм күрсәтә белергә тиеш.

Егылу, бәрелү-сугылу нәтиҗәсендә тәннең йомшак өске өлешләре имгәнү аеручa еш очрый. Бу вакытта тән авырта, бераз шешә, кан сава (күгәрә).

Беренче ярдәм. Бәрелгән урынга, боз яки кар салып, резин куык яисә, салкын суда чылатып, салфетка куялар. 15-20 минуттан соң ул урынны тыгызлап бәйлиләр, өстенә бозлы куык куялар.

Баш бәрелгәндә баш әйләнә, колак шаулый, күңел болгана, костыра; баш мие селкенгән булса, кеше аңын югалтырга мөмкин. Бәлагә юлыккан кешене башына салкын әйбер куеп яткырырга, якасын чишәргә кирәк. Косканда, башын бер якка боралар һәм бармакка бинт урап, авызын чистарталар.

Күкрәк читлеге бәрелгәндә сулаганда авырта, тын бетә, кеше күгәренә, йөрәк тибеше ешая. Бу очракта авыруның гомерен ашыгыч операция ясап кына саклап була.

Буыннар таюны каты авыртудан, хәрәкәтләндереп булмаудан беләләр. Зарарланган аяк-кул торышы табигый булмый, формасы да үзгәрергә мөмкин.

Беренче ярдәм. Бинт яки яулык белән җайлап бәйләргә яки шин салырга һәм бәлагә юлыккан кешене шундый ук травматология пунктына озатырга кирәк.

Сөяк сынганда бик нык авырта, аяк-кул нормаль хәрәкәтләнми, кәкрәеп һәм кыскарып кала, сак кына капшап караганда, сынган урын тагын да ныграк авырта. Тышкы сыну вакытында яра була, аннан сынган сөякләр чыгып торырга мөмкин.

Беренче ярдәм. Авыртуны киметергә. Сынган сөякләрнең урыныннан күчүенә юл куймаска. Моның өчен иң элек сынган аяк-кулны бөтенләй

хәрәкәтләнмәслек итеп бәйләргә һәм аннан соң бәлагә юлыккан кешене дәвалау учреждениесенә илтергә кирәк. Зарарланган кулны – гәүдәгә, сынган аякны сәламәт аякка тыгыз итеп бәйләп куялар. Кул астындагы теләсә нинди материалдан (такта, таяк, зонт һ.б.) шин салу аеруча яхшы нәтиҗә бирә. Шинның озынлыгы, зарарланган сөякне уртада калдырып, ике буынга җитәрлек булырга тиеш. Зур сөякләр (бот, кулбаш) сынганда, аяк-кулның өч буынына да җитәрлек озын шин табарга кирәк. Бот сөяге сынганда, бу шин култык астыннан табанга кадәр җитәргә, хәтта аннан бераз озанрак та булырга тиеш.

Икенчедән, кыскарак шинны бот башыннан аякның эчке ягына куялар. Башта шинны бинт яки сөлге белән урыйлар. Шиннарны аяк-кулга бинт белән урап ныгыталар. Бот сөяге сынганда тышкы шинның өске өлешен гәүдәгә беркетеп бәйлиләр. Ачык сыну вакытында, югарыда әйтелгәнчә, яраны эшкәртеп бәйлиләр.

Табиб килгәнче вакытында һәм дөрес ярдәм күрсәтү организмда шок хәлен булдырмый кала. Шок булганда кеше бик нык хәлсезләнә,сүлпәнләнә, әйләнә-тирәгә битараф була, агарына-күгәренә, тәне суына, пульсы ешая, йөрәк тибеше начарлана, кан басымы төшә. Андый хәлдәге кешегә ашыгыч медицина ярдәме күрсәтергә кирәк.

Слова и выражения:

җәрәхәт – травма

таю, каймыгу, буын чыгу – вывих

сыну – перелом

өзелү – разрыв

сузылу, тартылу – растяжение

бәрелү – ушиб

егылырга – падать, упасть

аң югалту – потеря сознания

аңга килү – приходить в сознание

сугарга – ударить, ударять

имгәнү – повреждение

мин кулымны каймыктырдым – я вывихнул руку

беркетеп бәйләп кую – фиксирующая повязка

бинт белән тыгыз итеп бәйләү – тугая повязка

суыту – охлаждение

катлаулы – сложный

күзгә ике булып күренү – двоение в глазах

Тема 5.5. Переведите на татарский язык

Около пяти километров. Около метра. Около тридцати человек. Килограмм двадцать мясо. Дней двадцать. Центнера два-три. Семь-восемь ребят. Сколько стоит билет первого класс? Сколько часов стоит теплоход в этом порту? Масса багажа для бесплатного провоза не должна превышать 20 килограммов. Стоянка поезда № 8 будет сокращена до 10 минут из-за опоздания от расписания. Сколько стоит литр бензина? Отпустите, пожалуйста, мне десять литров бензина.

Тема 5.6. Переведите на татарский язык, объясните смысл пословиц.

1. “Искусство должно содействовать со спортом,должно быть связано с практикой спорта” (Пьер де Кубертен)
2. ”В здоровом теле – здоровый дух”
3. ”Пешком ходить - долго жить”
4. ”Риск –благородное дело”
5. ”Снегом да паром,так не будешь старым”
6. ”Спать долго – жить с долгом”

Тема 5.6.Прочитайте. Переведите

Һәркем аңлый. Һәр кеше аңлый. Һәр эшне әйбәт итеп эшләргә кирәк. Бөтен кеше кул чапты. Барлык студентлар катнашты.барчасына да бүлеп бирделәр. Һәркемне шаккатырды, һәммәсенә дә алма бирделәр. Барчасын залга

җыйдылар. Кемдер сөйли башлады. Кемнеңдер җырлаганы ишетелде. Кемгәдер каршы чыкканнар. Кайберләре югалган. Кайберәүләргә авыр булган. Һичкемне белмим. Һичкемнән ишетмәдем. Һичнәрсә комачауламый. Беркем дә күренмәде. Бернинди тавыш юк. Ул бернәрсә дә белми иде. Бу эш сезнеке. Теге мунча безнеке.

Тема 5.7.- 5.8. Дописать предложения и перевести на татарский язык

1.Спорт – это...
2.Спортсмен – это человек, который...
3.Настоящий спортсмен- это человек,который обладает такми качествами,как...
4.Я занимаюсь спортом,потому что...
5.Я не занмаюсь спортом,потому что...
6.Занятия спортом помогли мне...
7.Мои родители считают,что занятия спортом...
8.Если занимаешься спортом,то нужно...
9.Мой любимый вид спорта...
10.Спортсмен,которого я уважаю – это...

Тема 5.9.Работа над текстом. Тәмәке тартуның зарары.

Иң киң таралган начар гадәтләрнең берсе – тәмәке тарту.Тәмәкедәге никотин үзәк нерв системасына тәэсир итә. Никотин – бик агулы матдә. Беренче тарта башланганда, күңел болгану, баш әйләнү, косу, йөрәк тибү, ярсыну һәм, шуннан соң, хәттә һуштан язу күренешләре була. Организм никотинга ияләшкәч, аның агулы тәэсире кими төшә, һәм кеше тәмәкенең рәхәт ярсытуын гына сизә. Ә бу – алдый торган тәэсир.Тәмәке төтенендә башка бик күп зарарлы матдәләр дә бар: синилҗ кислотасы, сөрем газы, аммиак, формадегит. Яман шеш булдыра торган бензопирен аеруча зарарлы. Тәмәке тартучы кешеләр арасында үпкә рагы 10 тапкыр күбрәк очрый, бугаз рагы – 6-10 тапкыр күбрәк була. Алар өчен үпкә ялкынсынуы, туберкулез, бронхларда астма биш еш очрый торган күренеш.Тәмәке тартучыну, бигрәк тә тәмәке тарта торган укучыларның хезмәт һәм яу режимы бозыла. Укучының дәрес вакытында тартасы килеп, бөтен уе тәмәкегә күчә. Тәмәке тартучы укучылар тәнәфестә башкалар белән ял итмиләр, дәрес бетүгә, тәмәке тартырга урын эзләп йөгерләләр һәм бөтен тәнәфесне шунда

үткәрәләр. Тәмәке тарту яхшы укуга кумачаулый, хәтәр начарлана.Тикшерүчеләр әйтүенчә, тәмәке кеше гомерен 5-15 елга кадәр кыскарта. Бер сигарет гомерне 7 минутка киметә.

Кызганычка каршы, бу гадәт хатын-кызларда да очрый башлады. Бу аеруча зарарлы. Ни өчен? Хатын-кызлар – булачак аналар. Тәмәке тарткан хатын-кызлардан балалар зәгыйфь яисә гарип булып туулары мөмкин. Халыкара статистика мәгълүматларыннан күренгәчә, тартучы хатын-кызлардан туган яшь балаларның үлү очраклары 40 процентка артыграк.Юкка гына: “Тәмәке белән бергә тартучы да ясна”,- дип әйтмиләр.(“Гаиләдә ир һәм кыз бала” китабынн

Тема 5.10. Работа над текстом.

Аракы кешене нишләтә?

Шәраб, аракы, сыра эчү нәрсәгә китерә?

Суд язмаларыннан күренгәчә, җинаятьләрнең уннан тугызы исерек хәлдә эшләнә. Исерткеч эчемлекләр куллануның бер нәтиҗәсә әнә шуннан гыйбарәт.

Эчкече кешеләр каты авырулар белән авырыйлар һәм аларның күбәсе шушы авырулардан үлеп тә китә. Исерткеч эчемлекләр куллануның икенчесе нәтиҗәсе әнә шундый.

Шәраб кешеләрнең акылын һәм намусын тамалый; шәраб эчкән кеше тупасрак, аңгырарак, усалрак була бара.

Шәраб кешегә сәламәтлек тә, көч тә, җылы да, күңеллелек тә бирми, бары тик зарар гына китерә.

... Әгәр әле син беркайчан да эчмәгән, аракы белән агуланмаган яшь кеше икенсең, үзеңнең кадереңне бел! Шәраб күңелне күтәрә дигәнгә ышанма. Шәраб синең тормышыңны акылсыз һәм бозык күңел ачуга әйләндерә. Эчкәч, син аек хәлдә башыңа да китермәгән эшләрне эшләп ташлаячаксың. Шулай булгач, нигә дип үзеңне шундый коточкыч куркыныч астына куярга? (Л.Н.Толстойдан)

Шәраб – вино Сыра - пиво

Жинаять – преступление Гыйбарәт - заключается

Томамлый – заглушает Аек - трезвый

Коточкыч – страшный, чудовищный

1.Җөмләләрне дәвам итегез.

1)Җинаятьләрнең уннан тугызы ... . 2) Эчкече кешеләр каты авырулар ... . 3) Шәраб кешеләрнең акылын ... . 4) Шәраб кешегә сәламәтлек тә ... .5)Шәраб кешенең тормышын ... . 6) Хатың-кыз аракы эчсә, ...7)Аракы эчкәч ... .

2.Схемалар буенча диалог төзегез.

а)Тәкъдим   итү-риза булмау

аңлату-сорау бирү

Тема 6.2. Составьте диалог, используя нижеприведенные выражения:

Суга сикерү буенча ярышлар – соревнования по прыжкам в воду; йөз метрга йөгерү – бег на 100 метров; беренчелек – первенство; ярымфиналга чыгарга – выйти в полуфинал; “Спартак” яклы булырга – болетҗ за “Спартак”; иң югары балл – высший балл; сикерү буенча чемпион – чемпион по прыжком; тимераякта шуучы – конькобежец; исәп – счёт; чыгыш ясарга – выступить; спорт җәмгыяте – спортивное общество.

Тема 7.2.   Составьте предложения.

Түлим, мин, штраф.Минем, килә, карыйсым, автобуслар, расписаниесен.

Кич, мин, белән, китәм.Калды, биш, поезд, минут, китәргә, безнең

Туры, киләчәк, ремонт, 100, түләргә, өчен, ремонт, миңа.

Кирәк, бензин, тутырырга, бакка, сезгә.Бетә, асфальт, юл, кайда ?

Каптырып, куркынычсызлык, куегыз, каешларын, сез!

Ярамый, тәмәке, монда, тартырга, сезгә.

Тема 7.5- 7.8. Работа над текстом. Перевести на татарский язык

Ода спорту!

О спорт! Ты – наслаждение! Нашему духу и телу ты щедро даришь радости бытия.Ты бессмертен.Ты мастер гармонии.Ты делаешь нас сильными,

ловкими, статными.Ты показываешь прямые,честные пути для достижения целей,поставленных в жизни. Ты беспристрастен. Ты утверждаешь, что надо мечтать,дерзать. Ты утверждаешь, что в здоровом теле –здоровый дух.Ты способствуешь совершенству человека.Ты раздвигаешь горизонты.Ты сближаешь людей.Ты собираешь молодость под свои мирные знамена О спорт! Ты – мир! (В.Новоскольцев "Этюды о Кубертене")

Тема 7.10. Отвечайте на вопросы и составить текст.

1.Сез нинди яңа һөнәрләр беләсез?

2.Сезнең туганнарыгыз, танышларыгыз арасында нинди кызыклы һөнәр ияләре бар?

3.Сезгә нинди һөнәр күбрәк ошый?

Әтием – үрнәк.

Әтием шәһәрдә үскән. Ул профессиональ-техник көллиятендә укыган.

Әтием заводта токарь ярдәмчесе булган, аннары – токарь, аннан соң мастер булып эшләгән. Аның куллары алтын.

Әтием – хәзер цех начальнигы. Аны эшендә ихтирам итәләр, тәртипле, әдәбле, зыялы булган өчен яраталар.

Әтием безне дә эшкә өйрәтте. Мин пычак үткенли, көрәк саплый беләм, җир казый беләм, түтәл ясыйм....

Без әти белән балыкка йөрибез, урманга гөмбәгә барабыз. Әтием балык тоту серләрен белә, урманда гөмбәне тиз таба. Һәр гөмбәнең исемен белә, агачлар, үсемлекләр турында сөйләргә ярата.

Әтием, гомумән, күп белә. Казан урамнарында йөргәндә, ул безгә урам тарихын, ни өчен шулай аталганын, бу йортта нинди атаклы кешеләр яшәгәнен, кайда нинди вакыйгалар булганын кызыклы итеп сөйли.

Әтием белән әнием театрга, концертларга йөрергә яраталар.

Аларның дуслары күп. Безгә кунаклар еш килә.

Безнең әти матур итеп яши белә. Аның кәефе күтәренке, кешеләр белән һәрвакыт ягымлы итеп сөйләшә. Әтине күршеләр дә ярата.

Слова и выражения:

үткенли беләм – умею точить

көрәк саплый беләм – умею насаживать лопату на черенок

җир казый беләм – умею копать землю

сер – тайна

вакыйга – событие

күтәренке – приподнятое

ягымлы – ласково

?1. Малайның әтисе кайда үскән? Кайда укыган?

1. Малайның әтисе кем булып эшләгән?
2. Ул хәзер кайда эшли? Кем булып эшли?
3. Эшчеләрнең аңа мөнәсәбәте ничек?
4. Малайның әтисе балаларын нәрсәләргә эшләргә өйрәткән?
5. Малай әтисе белән кая барырга ярата? Ни өчен?
6. Әтисе кызыклы шәхесме?
7. Малайның әти-әнисе нинди кешеләр?
8. Кешеләр аның әтисен ни өчен яраталар?

Промежуточная аттестация: дифференцированный зачёт

Каждый студент защищает презентацию «Моя будущая профессия», используя изученные темы.